

Politik för gestaltad livsmiljö

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag om att upphäva nuvarande mål för en statlig politik för arkitektur, formgivning och design och om att införa ett nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken. Utskottet anser att riksdagen bör avslå samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns sex reservationer (M, SD, C, L, KD).

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:110 Politik för gestaltad livsmiljö.

Nio yrkanden i följdmotioner.

Två yrkanden i en motion från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden.....	8
Nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken	8
Utvecklad roll för Boverket.....	10
Konst i gemensamma miljöer.....	14
Enprocentregeln.....	16
Reservationer	19
1. Nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken, punkt 1 (M, C, L, KD).....	19
2. Nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken, punkt 1 (SD).....	20
3. Utvecklad roll för Boverket, punkt 2 (SD)	21
4. Tillvarata arkitektur, konst och kultur i gestaltningen av det offentliga rummet, punkt 3 (M).....	22
5. Ökat medborgarinflytande i utformningen av den gemensamma miljön, punkt 4 (SD).....	23
6. Enprocentregeln, punkt 5 (SD).....	24
Särskilt yttrande.....	25
Enprocentregeln, punkt 5 (V)	25
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	26
Propositionen	26
Följdmotionerna	26
Motion från allmänna motionstiden 2017/18	27

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken

Riksdagen godkänner regeringens förslag om att upphäva nuvarande mål för en statlig politik för arkitektur, formgivning och design och att införa ett nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:110 punkterna 1 och 2 samt avslår motionerna

2017/18:3995 av Olof Lavesson m.fl. (M, KD, C, L) och

2017/18:4000 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 1 (M, C, L, KD)

Reservation 2 (SD)

2. Utvecklad roll för Boverket

Riksdagen avslår motion

2017/18:4000 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkandena 3–7.

Reservation 3 (SD)

3. Tillvarata arkitektur, konst och kultur i gestaltningen av det offentliga rummet

Riksdagen avslår motion

2017/18:3070 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkandena 1 och 3.

Reservation 4 (M)

4. Ökat medborgarinflytande i utformningen av den gemensamma miljön

Riksdagen avslår motion

2017/18:4000 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2.

Reservation 5 (SD)

5. Enprocentregeln

Riksdagen avslår motion

2017/18:4000 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 8.

Reservation 6 (SD)

Stockholm den 15 maj 2018

På sammansatta civil- och kulturutskottets vägnar

Olof Lavesson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Olof Lavesson (M), Johan Löfstrand (S), Gunilla Carlsson (S), Mats Green (M), Hillevi Larsson (S), Roger Hedlund (SD), Anna Wallentheim (S), Eva Sonidsson (S), Aron Emilsson (SD), Robert Hannah (L), Vasiliki Tsouplaki (V), Caroline Szyber (KD), Mattias Vepsä (S), Cecilie Tenfjord-Toftby (M), Per Lodenius (C), Niclas Malmberg (MP) och Eva Lohman (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2017/18:110 Politik för gestaltad livsmiljö, nio yrkanden i två följdmotioner och två yrkanden i en motion från allmänna motionstiden 2017/18. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Utskottets överväganden disponeras så att de förslag som läggs fram i propositionen behandlas först. Därefter behandlas motionsyrkanden i huvudsak utifrån propositionens struktur.

Bakgrund

Nuvarande mål för politiken för arkitektur, formgivning och design

I dag finns det sex nationella mål för statens engagemang i arkitektur, formgivning och design (prop. 1997/98:117, bet. 1997/98:KrU14, rskr. 1997/1998:225):

- Arkitektur, formgivning och design ska ges goda förutsättningar för sin utveckling.
- Kvalitet och skönhetsaspekter ska inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden.
- Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer ska tas till vara och förstärkas.
- Intresset för hög kvalitet inom arkitektur, formgivning, design och offentlig miljö ska stärkas och breddas.
- Offentligt och offentligt understött byggande, inredande och upphandlande ska på ett föredömligt sätt behandla kvalitetsfrågor.
- Svensk arkitektur, formgivning och design ska utvecklas i ett fruktbart internationellt samarbete.

Riksdagsbundna mål med betydelse för utformningen av en politik för gestaltad livsmiljö

Regeringen lyfter fram följande riksdagsbundna mål med betydelse för området:

- Mål för kulturpolitiken (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145)
- Mål för kulturmiljö (prop. 2012/13:96, bet. 2012/13:KrU9, rskr. 2012/13:273)

- Mål för samhällsbyggande (prop. 2011/12:1 utg.omr. 18, bet. 2011/12:CU1, rskr. 2011/12:89)
- Övergripande mål för hållbara städer (prop. 2017/18:1 utg.omr. 18, bet. 2017/18:CU1 rskr. 2017/18:70)
- Transportpolitiska mål (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257)
- Mål för folkhälsopolitiken (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SOU7, rskr. 2002/03:145)
- Mål och inriktning för funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86)
- Ett klimatpolitiskt ramverk – klimatlag, klimatmål, klimatpolitiskt råd (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320).

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen upphäver nuvarande mål för en statlig politik för arkitektur, formgivning och design och föreslår ett nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken. Regeringens avsikt med förslaget är att ta ett helhetsgrepp om arbetet med den gestaltade livsmiljön. Propositionen utgör samtidigt en samlad nationell arkitekturpolicy.

Regeringen för fram att den gestaltade livsmiljön berör flera politikområden utifrån olika utgångspunkter och att det därför krävs en medvetenhet om arkitektur-, form- och designfrågornas betydelse inom berörda områden. Regeringen betonar ett livscykelerspektiv i sin ambition att skapa goda livsmiljöer för människor att leva i, samtidigt som en effektiv användning av natur- och samhällsresurser beaktas. I propositionen betonas också vikten av att bygga rätt från början med hållbara och giftfria material och med hänsyn till människors hälsa. Även innovativa modeller för tjänstedesign, hantverk, återbruk och hållbara material lyfts fram tillsammans med den digitala teknikens potential att bl.a. gestalta och begripliggöra komplexa samband i planeringsprocesser och arkitekturprojekt.

Regeringen lämnar förslag som ska tydliggöra och stärka ansvarsstrukturen för att främja den gestaltade livsmiljöns kvalitet och för att stödja utvecklingen inom området. Ambitionen är att arkitekturens, formens och designens bidrag till samhällsbygget ska tas till vara fullt ut, till nytta och glädje för alla.

Regeringen bedömer att Boverket bör få ett samlat nationellt ansvar för området arkitektur och gestaltad livsmiljö och en samordnande roll för frågorna. Regeringen lyfter fram Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Statens centrum för arkitektur och design, Statens konstråd, Svensk Form och Sveriges Kommuner och Landsting som myndigheter och organ som Boverket bör samverka med i olika delar av uppdraget.

Regeringen bedömer vidare att ett mindre förtydligande bör göras av det statliga museala ansvaret för form och design. Förtydligandet avser en ändring i förordningen (2007:1175) med instruktion för Nationalmuseum där konsthantverk från äldre tid till nutid enbart omfattar en särskild disciplin inom

form och design. Dagens form- och designbegrepp är, enligt vad som anges i propositionen, bredare och speglar myndighetens faktiska ansvarsområde på ett bättre sätt. Regeringen bedömer därför att myndighetens instruktion behöver ändras något så att den innefattar form och design och främjar samarbetet mellan de institutioner som arbetar inom detta område.

Propositionens internationella perspektiv utgår från global hållbar utveckling samt arkitektur, form och design som export- och besöksnäring ur såväl ett kulturpolitiskt som ett näringspolitiskt perspektiv. Regeringens bedömning är att området långsiktigt kan bidra till att utsatta människor i olika områden och länder får försörjningsmöjligheter, skäliga boenden och stadsmiljöer, bättre livsbetingelser och lokal demokratiutveckling. Stödssystem och myndighetsarbete inom global hållbar utveckling bör därför innefatta arkitektur, form och design som kan främja bättre livsmiljöer och möjligheter för utsatta människor på olika håll i världen.

Utskottets överväganden

Nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag om att upphäva nuvarande mål för en statlig politik för arkitektur, formgivning och design och om att införa ett nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken. Riksdagen avslår motionsyrkanden om regeringens förslag till nytt nationellt mål.

Jämför reservation 1 (M, C, L, KD) och 2 (SD).

Propositionen

Regeringen menar att miljöhoten och klimatförändringarna gör sig alltmer påmind, att det är mer angeläget än på länge att värna en levande demokrati, att nya levnadsmönster skapar förändrade behov och att migration, fortsatt urbanisering och teknikutveckling både ställer nya krav och ger nya möjligheter.

Med hänsyn tagen till konstformernas självklara egenvärde bedömer regeringen att medveten och omsorgsfull arkitektur, form och design kan bidra till en god utveckling för samhällen och ökad livskvalitet för människor i alla delar av landet. Det är enligt regeringen också ett viktigt led i den demokratiska utvecklingen att många har kunskap om den gestaltade livsmiljön och vad som formar dess utveckling.

Regeringen föreslår därför att nuvarande mål för en statlig politik för arkitektur, formgivning och design som riksdagen beslutade om 1998 ska upphöra att gälla (prop. 1997/98:117, bet. 1997/98:KrU14, rskr. 1997/98:225) och ersättas med följande nationella arkitektur-, form- och designpolitiska mål:

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Detta ska uppnås genom att

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids
- det offentliga agerar förebildligt
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Det nationella målet ska vara styrande för statens initiativ när det gäller arbetet med gestaltade livsmiljöer, arkitektur- form- och design och kan vara vägledande för kommuner och landsting. Målet kompletterar andra nationella mål som berör den gestaltade livsmiljön.

Motionerna

I motion 2017/18:3995 anför Olof Lavesson m.fl. (M, C, L, KD) att det är viktigt att ett övergripande mål för arkitektur-, form- och designpolitiken är kort och kärnfullt. Motionärerna menar att regeringens förslag till mål är alltför komplext för samhällsbyggnadsområdet och att det riskerar att ytterligare försvåra en redan dåligt fungerande plan- och byggprocess. Motionärerna menar vidare att som kulturpolitiskt mål är det än mer problematiskt eftersom kulturpolitiken aldrig får reduceras till ett verktyg som ska lösa andra problem i samhället. Motionärerna föreslår därför i stället ett nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken som överensstämmer med det förslag som lades fram av utredningen Gestaltad livsmiljö (SOU 2015:88):

Det nationella målet för arkitektur-, form- och designpolitiken är att områdets inflytande ska stärkas och därmed bidra till formandet av en långsiktigt hållbar och väl gestaltad livsmiljö.

I övrigt står motionärerna bakom de sex preciseringar som regeringen föreslår till det övergripande målet.

I motion 2017/18:4000 yrkar Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 1 att riksdagen avslår proposition 2017/18:110 Politik för gestaltad livsmiljö. Motionärerna menar att regeringens förslag är otillräckligt både vad gäller hänsyn till människors önskemål och vårt historiska arv. Motionärerna vill bl.a. ha tydligare rollfördelningar och enklare ansvarsutkrävande. Sverigedemokraterna har tidigare föreslagit nya kulturpolitiska mål där ett kulturellt perspektiv blir en integrerad del av samhällsbyggnadsfrågor, liksom vård och omsorg, för folkhälsans skull.

Utskottets ställningstagande

Utskottet menar att det är angeläget att uppdatera de nationella mål som format politiken för arkitektur, formgivning och design under de senaste 20 åren.

Idealen för hur vi vill leva och bo förändras successivt, och det är tydligt att den gestaltande kompetensen blir alltmer central i utformningen av de miljöer som vi vistas, arbetar och bor i. Inte minst digitaliseringen förändrar vår vardag och påverkar vår livsmiljö.

Det krävs ökad samverkan mellan olika verksamhetsområden och aktörer för att vårt samhälle ska kunna möta ekonomiska, miljömässiga och sociala förändringar. Utskottet bedömer att den politik som regeringen nu föreslår för området både kan ta till vara och utveckla de insatser som görs samt inspirera till nya möten och aktiviteter.

Enligt utskottet är regeringens förslag till nationellt arkitektur-, form- och designpolitiskt mål välavvägt. Utskottet menar vidare att de sex preciseringarna konkretiserar på vilket sätt det övergripande målet ska vara styrande för statens initiativ på området och hur det kan vara vägledande för kommuner och landsting. Utskottet vill också understryka att målet ska komplettera andra nationella mål som berör den gestaltade livsmiljön.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om att upphäva nuvarande mål för en statlig politik för arkitektur, formgivning och design och om att införa ett nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2017/18:3995 (M) och 2017/18:4000 (SD) yrkande 1.

Utvecklad roll för Boverket

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om uppdrag till Boverket.
Jämför reservation 3 (SD).

Propositionen

Regeringen konstaterar att Boverket är en central förvaltningsmyndighet med ansvar för frågor om planering, boende och byggande. Myndigheten ska bl.a. erbjuda kompetensstöd med särskild inriktning på kommuner.

Regeringen bedömer att Boverkets uppgifter bör utökas och innefatta en ny funktion med ett samlat ansvar för samordning, kompetensstöd och främjandeinsatser till offentliga aktörer på nationell, regional och lokal nivå i frågor om arkitektur och gestaltad livsmiljö. Funktionen bör bidra till att främja hög arkitektonisk kvalitet i hela landet. Boverket kan i denna roll bidra till erfarenhetsutbyten och nationell överblick. Boverket ska samverka med Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes), Riksantikvarieämbetet (RAÄ), Statens konstråd och andra berörda myndigheter med ansvar på området, t.ex. Delegationen mot segregation.

Regeringen bedömer vidare att Boverket, ArkDes, RAÄ och Statens konstråd inom ramen för samverkansuppdraget bör verka för en god utveckling av hur kvalitetsdimensioner för arkitektur, form och design bättre kan tas till vara vid offentliga inköp. För de delar som specifikt avser offentlig upphandling ska arbetet även ske i samverkan med Upphandlingsmyndigheten.

Regeringen gör också bedömningen att de berörda statliga aktörernas möjligheter att gemensamt utveckla erfarenhetsutbyte inom ramen för Samverkansforum bör stärkas och att Boverket bör svara för en kanslifunktion för Samverkansforum.

Regeringen gör följande bedömningar av vilken verksamhet Boverket bör bedriva för att bistå kommunernas arkitektur-, planerings- och gestaltningskompetens.

Boverket bör bedriva ett främjande och vägledande arbete om hur man kan använda alla de kommunala verktyg som påverkar arkitektur och gestaltning. Regeringen menar att kunskaperna om betydelsen av god gestaltningskvalitet i bostads- och stadsbyggandet behöver öka liksom förmågan att omsätta visioner och program i praktisk handling.

Boverket bör stödja kommunerna i att göra strategiska val när det gäller den gestaltade livsmiljön, t.ex. genom att samordna och sprida goda exempel samt utarbeta vägledning och metodstöd. Regeringen konstaterar bl.a. att vissa kommuner och landsting har olika former av skönhetsråd som kan ha en viktig roll i att främja och diskutera gestaltningsfrågor och vara rådgivande kring arkitektoniska, konstnärliga och kulturhistoriska värden. Boverket, ArkDes, RAÄ och Statens konstråd bör också tillsammans agera för att stödja kommunerna, bl.a. genom kompetens- och kunskaphöjande insatser kring hållbara gestaltade livsmiljöer.

Boverket bör verka som kompetensstöd i kommunernas arbete med arkitektur- och gestaltningsprogram. Stödet bör i tillämpliga delar även riktas mot landsting.

Boverket bör aktivt följa och sprida kunskap om rättsutvecklingen. Regeringen noterar t.ex. att plan- och bygglagens begrepp om god form, färg- och materialverkan, varsamhet, förvanskning och god helhetsverkan många gånger uppfattas som abstrakta och lämnar utrymme för tolkning.

Vidare gör regeringen bedömningen att Boverket bör

- stödja länsarkitekterna i deras arbete och regelbundet samla landets länsarkitekter för kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte
- samla kunskap och ta fram en vägledning för god gestaltning av vårdens gemensamma miljöer i samarbete med ArkDes, RAÄ, Statens konstråd, Sveriges Kommuner och Landsting och andra berörda aktörer
- få i uppdrag att ta fram en ny vägledning för kommuner och andra huvudmän för kvalitativ, tillgänglig och hållbar gestaltning av skolors och förskolors fysiska miljö, såväl inomhus som utomhus
- samarbeta särskilt med Arbetsmiljöverket vad gäller gestaltning av arbetsmiljön.

Regeringen gör vidare bedömningen att det är en central förutsättning att det finns aktuella kunskapsunderlag om kulturmiljön. Det behöver också finnas relevant kompetens på lokal nivå för långsiktigt hållbar förvaltning av bebyggelsens kulturhistoriska värden, så att kulturmiljövärden kan identifieras och integreras tidigt i planeringsprocessen. Möjligheterna att komplettera befintliga översiktsplaner med redovisningar av kulturmiljövärden behöver utvecklas. Regeringen gör därför bedömningen att RAÄ bör ges i uppdrag att, i samarbete med Boverket, ArkDes och Statens konstråd, samla och redovisa

kunskap om och goda exempel på hur kulturhistoriska värden kan integreras i plan- och byggprocesser.

Motionen

I motion 2017/18:4000 begär Aron Emilsson m.fl. (SD) ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda hur kommunernas kulturmiljökompetens kan förstärkas (yrkande 3), möjligheterna att genom lag ålägga kommunerna att tillsätta skönhetsråd (yrkande 4) och hur kommunala arkitekturprogram kan inrättas (yrkande 6). Motionärerna menar att målet att kulturmiljön ska tas till vara i samhällsutvecklingen inte har uppnåtts runtom i landet, vare sig på landsbygden eller i centrala Stockholm. De kommunala skönhetsråden bör vara brett sammansatta och ha till uppgift att avge yttrande om översiktsplanen, detaljplanens process och ny exploatering.

Vidare anför motionärerna i samma motion yrkande 5 att Boverket bör få det övergripande uppföljnings- och samordningsansvaret i stället för att dela uppdraget med ArkDes och att en riksarkitektenhet bör inrättas hos Boverket (yrkande 7). En sådan enhet skulle fungera som en referenspunkt som sträcker sig över hela riket och länsarkitekter skulle kunna rapportera till enheten om en kommuns utveckling. Motionärerna begär tillkännagivanden i enlighet med detta.

Bakgrund

Den 5 april 2018 fattade regeringen beslut om att ge Boverket i uppdrag att förstärka arbetet med arkitektur och gestaltad livsmiljö (N2018/02273/SPN). Regeringen menar att gestaltning av livsmiljön är ett omvittnat komplext kunskapsområde. Därför behöver metoder utvecklas som etablerar och bibehåller en kreativ samverkan mellan statliga myndigheter. Regeringen bedömer att det krävs en aktör med ett tydligt samordningsansvar för det arbetet. Uppdraget till Boverket omfattar tre delområden:

- främja det statliga arbetet för ökad arkitektonisk kvalitet och samordna berörda myndigheter på arkitektur-, form- och designområdet
- ge stöd till kommuner
- ge vägledning för god gestaltning av vårdens respektive förskolors och skolors fysiska miljö.

Boverket aviserade den 5 april 2018 att de, med anledning av uppdraget, avser att rekrytera 50 nya medarbetare och inrätta en tjänst som Sveriges första riksarkitekt.

Samverkansforum är ett samarbetsprojekt som formellt bildades 2001 genom ett regeringsuppdrag i samband med att nu gällande mål för arkitektur-, form- och designpolitik formulerades. Sedan det formella uppdraget löpt ut har myndigheterna inom ramen för sina respektive uppdrag fortsatt att

samverka och är i dag en sammanslutning av statliga myndigheter och bolag som har ett ansvar för den offentliga miljön.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att Boverket är den myndighet vars roll bör utvecklas för att ytterligare stödja olika aktörers insatser i frågor om arkitektur och gestaltad livsmiljö. Boverket ska enligt förordningen (2012:546) med instruktion för Boverket verka för en hållbar utveckling, en god arkitektur och en ändamålsenlig utformning av den bebyggda miljön inom sitt verksamhetsområde.

Utskottet vill i sammanhanget lyfta fram den resursförstärkning om 15 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 till anslaget 1:4 Boverket som gjorts för att stärka arbetet med arkitektur genom stöd till offentliga aktörer och arkitekturarbete med inriktning mot ett ökat, hållbart och effektivt bostadsbyggande av hög arkitektonisk kvalitet samt mot goda livsmiljöer och offentliga rum (prop. 2017/18:1 utg.omr. 18, bet. 2017/18:CU1, rskr. 2017/18:70).

Utskottet gör samma bedömning som regeringen att gestaltning av livsmiljön är ett komplext kunskapsområde där det är viktigt att insatser från olika aktörer får goda möjligheter att samverka. Utskottet välkomnar därför regeringens beslut att ge Boverket ett samordningsansvar och Boverkets beslut att inrätta funktionen riksarkitekt. Utskottet menar att ArkDes är en naturlig samarbetspart då myndigheten har i uppgift enligt sin instruktion (2015:1006) att följa upp politikens genomslag på arkitektur-, form- och designområdet, vilket inbegriper att följa upp de mål som riksdagen fastställer för arkitektur, form och design.

Utskottet kan konstatera att det är kommunerna som i enlighet med plan- och bygglagen (PBL) har den centrala rollen och ansvaret för hur en god och långsiktigt hållbar livsmiljö utvecklas runt om i landet. Enligt PBL ska översiktsplanen omfatta hela kommunen och ta ett samlat grepp om frågorna för både stad, tätort och landsbygd. Regeringen tar i sin proposition upp att flera kommuner arbetar med arkitektur- och gestaltningsfrågorna som en del av det breda arbetet med samhällsplanering. Samtidigt uppges många kommuner sakna ett tydligt och samlat arbete med gestaltningsfrågorna. Utskottet menar att det uppdrag som regeringen gett till Boverket att stödja kommunerna med att bl.a. göra strategiska val när det gäller den gestaltade livsmiljön genom att samordna, sprida goda exempel och utarbeta vägledningar och metodstöd är rätt väg att gå. Enligt utskottet är det i sammanhanget viktigt att poängtera att regeringens proposition även utgör en samlad nationell arkitekturpolicy.

Utskottet noterar att regeringen i sin proposition hänvisar till olika undersökningar som visar att en så stor andel som upp till 60 procent av de tillfrågade kommunerna helt saknar tillgång till antikvarisk kompetens. Utskottet delar regeringens bedömning att antikvarisk kompetens krävs för att

kulturhistoriska värden ska kunna integreras i plan- och byggprocesser. Utskottet menar därför att det aviserade uppdraget till RAÄ, Boverket, ArkDes och Statens konstråd är angeläget för att förbättra förutsättningarna för att inkludera kulturarvs- och kulturmiljökompetens i de olika processerna.

Utskottet avstyrker därmed motion 2017/128:4000 (SD) yrkandena 3–7.

Konst i gemensamma miljöer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om formerna för gestaltning av det offentliga rummet.

Jämför reservation 4 (M) och 5 (SD).

Propositionen

Regeringen menar att statens förmåga att agera som förebild har stor betydelse för att uppnå mål om hållbara gestaltade livsmiljöer och högre livskvalitet för fler. Alla statliga myndigheter har ett ansvar för att bidra till att nå mål på området. Ansvaret och rollen som förebild bör enligt regeringen gälla i alla delar i planering, beställning, upphandling och utförande av såväl byggnader som utomhus- och inomhusmiljöer av olika slag. Man bör ha ett helhetsperspektiv som gör att hållbara, attraktiva och funktionella miljöer skapas. Fortifikationsverket, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Statens fastighetsverk, Svenska kraftnät och Trafikverket har, utifrån sina respektive förutsättningar som statliga myndigheter som förvaltar fastigheter, ett särskilt ansvar.

Regeringen vill även öka möjligheterna för fler konstnärer att få offentliga gestaltungsuppdrag och uppdrag att tillsammans med arkitekter, formgivare och andra medverka i plan- och stadsutvecklingsprocesser. Enligt regeringen har den offentliga konsten utvecklats mycket väl under de senaste åren, såväl i Sverige som internationellt. Regeringen menar att offentlig konst i dag även innefattar mer tillfälliga uttryck som performance, installationer och olika former av experiment i full skala.

Regeringen menar vidare att en av de viktigaste utvecklingslinjerna inom den offentliga konsten är att konstnärlig gestaltning inte bara ses som utformning av ett fysiskt konstverk, utan som en process där platsen, invånarna och de sociala relationerna integreras. Regeringen bedömer att Statens konstråd bör verka för stärkt kunskapsutveckling för offentlig konst i gestaltning av gemensamma miljöer så att konst, arkitektur, form och design kan samspela i olika nybyggnads- och ombyggnadsprocesser.

Regeringen lyfter fram att det finns många oberoende aktörer som utifrån konstnärliga processer arbetar med det omgivande lokalsamhället för att skapa delaktighet i hur de gemensamma livsmiljöerna utformas. Genom att koppla ihop konst med arkitektur, kulturhistoria och stadsplanering kan hållbara och

mer jämlika miljöer som är angelägna för fler människor skapas. Resultaten kan enligt regeringens mening bidra till att stärka både sammanhållningen i ett samhälle och den sociala gemenskapen mellan människor. Statens konstråd bedöms ha förutsättningar att vidareutveckla metoder för invånarinflytande med fokus på det lokala civilsamhället. Regeringen bedömer att Statens konstråd bör samverka med Delegationen mot segregation i detta arbete.

Regeringen hänvisar också till olika regionala och lokala arenor för dialog. Från och med 2018 kan bild- och formområdet stödjas inom ramen för kultursamverkansmodellen. Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) har ett särskilt uppdrag att agera mötesplats inom arkitektur, form och design. Regeringen ser positivt på samarbetet mellan ArkDes och föreningen Svensk Form som med sina 13 regionalföreningar enligt regeringens utgör ett fungerande regionalt nätverk för förankring och ett brett genomslag. Även Röhsska museet i Göteborg bedöms av regeringen kunna ha långsiktig potential att agera som en regional mötesplats och samarbetspart till statliga aktörer inom området.

Motionerna

I motion 2017/18:3070 anför Olof Lavesson m.fl. (M) att regeringen bör utreda hur arkitektur, konst och kultur bättre kan tas till vara i det offentliga rummet (yrkande 1) och att staten bör föregå med gott exempel när offentliga miljöer utformas genom att på ett tydligt sätt inkludera och koppla ihop byggande, arkitektur och konstnärskap (yrkande 3). Motionärerna begär tillkännagivanden i enlighet med detta.

Aron Emilsson m.fl. (SD) anför i motion 2017/18:4000 yrkande 2 att regeringen bör utreda hur svenska medborgare kan få ökat inflytande över sin gemensamma offentliga miljö utifrån en vision om att det offentliga bygger de miljöer som folk efterfrågar och kan trivas i. Motionärerna förordar starkare inslag av direktdemokrati och ställer sig positiva till fler beslutande folkomröstningar på lokal, regional och nationell nivå. Motionärerna begär ett tillkännagivande i enlighet med detta.

Utskottets ställningstagande

Utskottet menar att det i sammanhanget är viktigt att lyfta fram aktuella budgetförstärkningar inom området (prop. 2017/18:1 utg.omr. 17, bet. 2017/18:KrU1, rskr. 2017/18:91). Anslaget 4:4 Bidrag till bild- och formområdet ökade med 20 miljoner kronor för 2018 för att möjliggöra att Statens konstråd blir ett nav för kunskapsutveckling för offentlig konst samt ett stöd till lokala aktörer som arbetar med delaktighetsprocesser. Anslaget 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet ökade med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att möjliggöra en ny forskningsfunktion för gestaltad livsmiljö vid ArkDes. Form/Design Center i Malmö får ett särskilt bidrag för 2018 på 3 miljoner kronor för att ytterligare bidra till utveckling

inom området gestaltad livsmiljö. Vidare har regeringen initierat en satsning på konst- och kulturverksamhet i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar. Satsningen pågår 2016–2018 och uppgår till totalt 130 miljoner kronor under perioden (prop. 2015/16:1 utg.omr. 17, bet. 2015/16:KrU1, rskr. 2015/16:85). Statens konstråd och Statens kulturråd har ansvar för att genomföra satsningen och har gett satsningen underrubrikerna Konst händer respektive Kreativa platser.

Utskottet noterar att Statens konstråd i sitt regleringsbrev för 2018 fick i uppdrag att på ett nationellt plan stärka kunskapsutvecklingen inom området (Ku2017/02582/LS). Statens konstråd har lanserat tjänsten Kunskapsnavet med nya nätverk och en digital plattform för att föra samman olika aktörer i landet för samverkan och kunskapsutveckling. Uppdraget ska genomföras i samverkan med bl.a. Boverket, ArkDes och Riksantikvarieämbetet. Utskottet noterar vidare att regeringen även avser att tydliggöra att Statens konstråds uppgifter innefattar gestaltning av den gemensamma miljön.

Utskottet menar att dessa insatser visar på en hög medvetenhet om såväl vikten av fördjupad samverkan mellan berörda aktörer för att integrera byggande, arkitektur och konstnärskap som utveckling av metoder för invånarinflytande som kan bidra till nytänkande i utformningen av offentliga rum.

Utskottet välkomnar därför att insatserna nu knyts samman i en nationell arkitekturpolicy och ramas in av ett nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2017/18:3070 (M) yrkandena 1 och 3 och 2017/18:4000 (SD) yrkande 2.

Enprocentregeln

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om direktiv för att enprocentregeln ska kunna tillämpas bättre.

Jämför reservation 6 (SD) och det särskilda yttrandet (V).

Propositionen

Regeringen menar att enprocentregeln har haft stor betydelse för konstnärers medverkan och konstens plats i utformningen av offentliga byggnader och miljöer.

Regeringen bedömer att Statens konstråd bör få i uppdrag att, i samarbete med statliga fastighetsförvaltare, utarbeta ett metodstöd för hur upp till en procent av budgeten för ett byggprojekt vid nybyggnation alternativt om- eller tillbyggnad kan avsättas till bild- eller formkonstnärlig gestaltning när staten bygger.

Regeringen menar vidare att samarbeten mellan de statliga fastighetsbolagen och Statens konstråd ofta saknat ett helhetsperspektiv på hur

konsten kan samspela med arkitekturen och formen för att skapa och stärka estetiska, kulturella och sociala värden i de gemensamma miljöerna. Ett annat problem som med tiden har blivit alltmer tydligt är enligt regeringen att Statens konstråds budget inte räckt till för att genomföra större konstprojekt i storskaliga miljöer.

Regeringen ser positivt på den ökade tillämpningen av enprocentregeln bland kommuner och landsting. Regeringen bedömer att det är avgörande för en fortsatt positiv utveckling att staten agerar som en förebild och själv tillämpar regeln. Regeringen bedömer att det utifrån det arbete som Statens konstråd bedriver finns möjlighet att ta fram modeller för en friare tillämpning av enprocentregeln där medel kan användas strategiskt, t.ex. i utvecklingen av nya områden. Sådana metoder kan enligt regeringen också tjäna som inspiration för att vidareutveckla enprocentregeln i kommuner och landsting.

Motionen

I motion 2017/18:4000 yrkande 8 anför Aron Emilsson m.fl. (SD) att regeringen utreder vilka direktiv som krävs för att enprocentregeln ska kunna tillämpas bättre. Motionärerna menar att tillämpningen bör ske på ett sådant sätt att regeln inte betraktas som tvingande utan som en riktlinje.

Bakgrund

Enprocentregeln är en finansieringsmodell för konstnärlig gestaltning i offentliga miljöer som tillkom 1937. Syftet med enprocentregeln är att skapa ett stabilt och mer långsiktigt ekonomiskt utrymme för konsten när man planerar och bygger offentliga miljöer. Regeln innebär att ca 1 procent av budgeten för ett byggprojekt, vid nybyggnation alternativt om- eller tillbyggnad, bör avsättas till bild- eller formkonstnärlig gestaltning i offentliga miljöer.

Utskottets ställningstagande

Utskottet menar att enprocentregeln är en betydelsefull princip för finansiering av konstnärlig gestaltning vid nybyggnation och om- eller tillbyggnad. Regeln bör tjäna som ett tydligt stöd för staten i uppgiften att agera förebildligt för att bidra till hållbara gestaltade livsmiljöer. Här är det även viktigt att lyfta fram regeringens bedömning att kvalitetsdimensioner för arkitektur, form och design bör utvecklas vid offentliga inköp.

Utskottet noterar i sammanhanget att Konstnärspolitiska utredningen, som redovisade sitt betänkande i mars 2018, för fram förslag om enprocentregeln, t.ex. flexibilitet i nivån och förbättrade upphandlingsregler (SOU 2018:23).

Utskottet välkomnar regeringens bedömning och det aviserade uppdraget till Statens konstråd att utforma ett metodstöd för hur enprocentregeln ska

tillämpas vid statligt byggande. Utskottet avstyrker därmed motion 2017/18:4000 (SD) yrkande 8.

Reservationer

1. Nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken, punkt 1 (M, C, L, KD)

av Olof Lavesson (M), Mats Green (M), Robert Hannah (L), Caroline Szyber (KD), Cecilie Tenfjord-Toftby (M), Per Lodenius (C) och Eva Lohman (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner regeringens förslag om att upphäva nuvarande mål för en statlig politik för arkitektur, formgivning och design och antar som nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken det som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:110 punkt 2 och motion 2017/18:3995 av Olof Lavesson m.fl. (M, KD, C, L), bifaller delvis proposition 2017/18:110 punkt 1 och avslår motion 2017/18:4000 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Sverige växer, och behovet av nya bostäder är stort. Detta kräver en modern bostadspolitik som stimulerar byggande, förenklar regler och underlättar byggandet i alla delar för såväl bostäder som infrastruktur.

Byggande handlar inte bara om rinnande vatten och egna rum till barnen. Det är något som vi lärt oss av 60- och 70-talens miljonprogram som skapade yttre miljöer som i många fall blev torftiga. Människan har behov av såväl rimliga bostäder som en stimulerande yttre miljö. En känsla av trivsel, skönhet och möjlighet till en rik fritid när det gäller både motion, lek och idrott. Det finns ingen motsättning mellan en modern politik som stimulerar ökat byggande och en genomtänkt gestaltad livsmiljö. Dessa båda är två sidor av samma mynt.

Utredningen Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design (SOU 2015:88) föreslår följande övergripande mål för den nationella arkitektur-, form- och designpolitiken:

Det övergripande målet med den nationella politiken för arkitektur, form och design är att områdets inflytande ska stärkas och därmed bidra till formandet av en långsiktigt hållbar och väl gestaltad livsmiljö.

Regeringen föreslår i stället följande mål:

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Vi menar att det mål som regeringen föreslår är alltför komplext och öppet för tolkningar för att fungera väl inom samhällsbyggnadsområdet. Det riskerar att ytterligare försvåra en redan i dag dåligt fungerande plan- och byggprocess. Den svenska byggsektorn behöver inte fler politiska mål och inriktningar att ta hänsyn till, oaktat hur vällovliga dessa är.

Som kulturpolitiskt mål är det än mer problematiskt. Kulturpolitiken får aldrig reduceras till ett verktyg att lösa andra problem i samhället. Politiken måste ge utrymme till arkitektur, form och design som utmanar maktens vilja, även när makten vill gott.

Vi menar att det är viktigt att ett övergripande mål är kort och kärnfullt. Utredningens förslag är väl övervägt och bör bli det mål riksdagen ställer sig bakom. De sex punkter som anges i propositionen som väg för att uppnå målet ställer vi oss bakom. Vi föreslår därför att målet ska ha följande lydelse:

Det nationella målet för arkitektur-, form- och designpolitiken är att områdets inflytande ska stärkas och därmed bidra till att forma en långsiktigt hållbar och väl gestaltad livsmiljö.

Det ska uppnås genom att

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids
- det offentliga agerar förebildligt
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

2. Nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken, punkt 1 (SD)

av Roger Hedlund (SD) och Aron Emilsson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:4000 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 1 och

avslår proposition 2017/18:110 punkterna 1 och 2 samt motion

2017/18:3995 av Olof Lavesson m.fl. (M, KD, C, L).

Ställningstagande

Gestaltningen av vår gemensamma livsmiljö är en angelägen fråga, och vi är mycket positiva till att regeringen tagit sig an den. Däremot ser vi inte att regeringens förslag skulle innebära en reell förändring på området.

Vad som läggs in i begreppet en god bebyggd miljö är inte politikens uppgift att svara på. Däremot kan politiken lyfta andra värden som är viktiga och som påverkar den gestaltade livsmiljöns utformning.

Sverige har i dag omfattande estetiska målsättningar, bl.a. omnämner plan- och bygglagen hög estetisk kvalitet. Estetik och kvalitet är tolkningsbara och diffusa begrepp som behöver fastslås för att rätt åtgärder och verktyg ska kunna sättas in för att stärka estetiken och kvaliteten i samhällsbyggnaden i landets kommuner. Trots riksdagens mål om att kulturmiljön ska tas till vara i samhällsutvecklingen ser vi alltför ofta hur vår gemensamma kulturmiljö förvanskas, förfulas, rivs eller förstörs.

3. Utvecklad roll för Boverket, punkt 2 (SD)

av Roger Hedlund (SD) och Aron Emilsson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:4000 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkandena 3–7.

Ställningstagande

Vi menar att det uppföljnings- och samordningsansvar som dels Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes), dels Boverket föreslås få bäddar för en betydande risk för stuprörs- och dubbelarbete. Vi föreslår att Boverket får det övergripande uppföljnings- och samordningsansvaret, med uppgiften att delegera relevanta uppdrag till ArkDes. Detta skulle skapa en tydligare rollfördelning och ett enklare ansvarsutkrävande.

Inrättandet av en riksarkitektenhet hos Boverket bör utredas för att få en rikstäckande referenspunkt, där t.ex. en länsarkitekt förslagsvis skulle kunna rapportera till en riksarkitektenhet om kommunens utveckling.

Vi vill tillsätta en utredning som tittar på hur ett lagkrav om att varje kommun ska ha ett lokalt tillsatt skönhetsråd kan se ut. Rådet skulle vara brett sammansatt och avge yttrande inom ramen för arbetet med översikts- och detaljplaner och vid ny exploatering generellt. Vi anser vidare att någon form

av kommunala arkitekturprogram bör upprättas. Det bör införas någon form av mellansteg mellan översiktsplan och detaljplan, eller ett inslag i processen med att få fram sådana planer där obligatoriskt samrådsförfarande med länsarkitekten, kommunarkitekten, civilsamhället och medborgarna ingår.

Vi kan konstatera att riksdagens mål om att kulturmiljön ska tas till vara i samhällsutvecklingen inte har uppnåtts runt om i landet. Tvärtom ser vi alltför många tecken på hur gemensamma kulturhistoriskt värdefulla miljöer förvanskas, förfulas eller rivs och förstörs, såväl på landsbygden som i centrala Stockholm. 1960-talets rivningsvåg har inte upphört, utan böljar fram. Sverigedemokraterna har länge försökt komma åt detta problem genom att i vår budget föreslå ett särskilt stimulansbidrag till kommuner som stimulerar kulturmiljökompetensen i landet för just detta ändamål. Kvalitet, hantverkskunnande och tidstypisk harmonisering med befintlig kulturmiljö ska bli en viktigare aspekt vid upphandling. Vi föreslår att regeringen utreder hur dessa aspekter bäst kan genomföras i detalj.

4. Tillvarata arkitektur, konst och kultur i gestaltningen av det offentliga rummet, punkt 3 (M)

av Olof Lavesson (M), Mats Green (M), Cecilie Tenfjord-Toftby (M) och Eva Lohman (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3070 av Olof Lavesson m.fl. (M) yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Vem äger det offentliga rummet i dag? Var sker det politiska samtalet? Vilken roll har konsten och kulturen i stadsutvecklingen? Hur byggs det hållbara samhället? Detta är alla exempel på frågor som berör kulturpolitiken och sätter in konsten i ett större politiskt sammanhang.

Vi lever i ett modernt och urbant samhälle med en stor förväntad nybyggnation de närmaste tio åren. Enligt Boverket behöver det byggas 600 000 nya bostäder fram till 2025. I dag kan vi i nästan varje bostadsannons läsa texter i stil med lugnt, grönt, barnvänligt och vackert område mitt i ett kulturlandskap. Dessa texter skriver de svenska mäklarna, medvetna om att den moderna människan, vid sidan av jobb och bostäder, också vill leva ett liv som ger möjlighet till kultur och rekreation.

Arkitekter, konstnärer och andra skapande grupper i samverkan har därför en viktig roll när nya bostadsområden växer fram. För att dessa skapande grupper ska kunna samverka behöver det finnas konkreta politiska förslag för hur byggsektorn, förtroendevalda, arkitekter och konstnärer kan samverka. Detta sker redan i dag, men samarbetet behöver stärkas både när det gäller att reformera respektive utbildning och i arbetet med att ta fram nya bostadsområden.

Därför bör regeringen tillsätta en utredning som tittar på infrastruktur utifrån kulturen som hävarm för framtida bostadsområden och ser hur olika utbildningar kan samarbeta i framtiden. Detta ska dock ske på ett sätt som inte hindrar ett kostnadseffektivt och ökat byggande. Ett sådant sätt är att staten föregår med gott exempel när offentliga miljöer utformas genom att på ett tydligt sätt inkludera och koppla ihop byggande, arkitektur och konstnärskap i detta arbete.

5. Ökat medborgarinflytande i utformningen av den gemensamma miljön, punkt 4 (SD)

av Roger Hedlund (SD) och Aron Emilsson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:4000 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Det bör ställas högre krav på utformning av fastigheter och hus i städers stadskärna eftersom det berör större delen av befolkningen och ger en bild av staden för såväl invånare som besökare. Gemenskapen i samhället är viktig och för att främja den kan bostadsbyggandet och områdesplaneringen ha stor betydelse. Att bygga innergårdar för att skapa gemensamma ytor och mötesplatser för boende och barnfamiljer behöver lyftas fram. Trygghetsaspekten behöver beaktas vid nybyggnation så att områden utformas på ett sätt som innebär att en trygghet byggs in och som gör det möjligt för blåljuspersonal att verka. Motsatsen till trygga områden ser vi i dag i de utsatta områdena som främst är byggda under miljonprogrammets år, mellan 1965 och 1975.

Regeringen skriver att ”en känsla av tillhörighet och stolthet över den gemensamma miljön bidrar till att bygga ett samhälle som håller ihop” – en formulering som hämtad ur Sverigedemokraternas syn på vilka balkar som är

bärande i det fysiska samhällsbygget. Regeringens förslag är dock otillräckligt både för att ta hänsyn till människors önskemål och för vårt historiska arv. Vi föreslår att en rad utredningar tillsätts, bl.a. en för att se över hur medborgare kan få större inflytande över de miljöer som de vistas i. Det behövs ett nytt system där det samhälle vi bygger överensstämmer med folkets vision för vad som är en god livsmiljö.

Vår vision är väldigt tydlig. Bygg de miljöer som folk efterfrågar och kan trivas i. Svenska folket är bäst lämpat att avgöra dessa miljöers utformning och vilka miljöer som de kan vara stolta över, över tid. Vi tror att detta bäst uppnås genom att låta Sveriges medborgare själva avgöra vad de lägger i begreppet gestaltad livsmiljö, genom medborgardialog på riktigt. Vi förordar också starkare inslag av direktdemokrati och ställer oss positiva till fler beslutande folkomröstningar på både lokal, regional och nationell nivå.

6. Enprocentregeln, punkt 5 (SD)

av Roger Hedlund (SD) och Aron Emilsson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:4000 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 8.

Ställningstagande

Sverige har i dag omfattande estetiska målsättningar. Bland annat plan- och bygglagen omnämner hög estetisk kvalitet. Estetik och kvalitet är tolkningsbara och diffusa begrepp som behöver fastslås för att rätt åtgärder och verktyg ska kunna sättas in för att stärka estetik och kvaliteten i samhällsbyggnaden i landets kommuner, inte minst då modulhuskvarter byggs.

Det är viktigt att regeringen utreder vilka direktiv som krävs för att enprocentregeln ska tillämpas i realiteten. Den får inte vara en undantagsregel som den ibland är i dag, men inte heller tvingande, utan en riktlinje.

Särskilt yttrande

Enprocentregeln, punkt 5 (V)

Vasiliki Tsouplaki (V) anför:

Enprocentregeln fyller en viktig funktion vid ny- och ombyggnationer för att vi ska få attraktiva och konstnärligt utformade offentliga miljöer. Dessutom är konstnärlig gestaltning av offentlig miljö en ekonomiskt betydelsefull arbetsmarknad för bild- och formkonstnärer. Det finns i Sverige ingen lag eller förordning som föreskriver hur och när enprocentregeln ska tillämpas för konstnärlig gestaltning. Enprocentregeln är ett riktmärke och således inte tvingande för vare sig staten, landstingen eller kommunerna

Trots att många kommuner och landsting har riktlinjer eller målsättningar för enprocentregeln visade Konstnärsnämndens rapport – Ingen regel utan undantag från 2013 att det bara är 33 procent av kommunerna och 37 procent av landstingen som tillämpar enprocentregeln just som en regel. Även statliga myndigheter saknar direktiv för tillämpningen.

Vänsterpartiet har under mandatperioden fört fram att enprocentregeln borde utgöra en lagstadgad miniminivå för hur stor andel av budgeten vid respektive byggprojekt som ska avsättas för konstnärlig gestaltning och att det eventuellt behöver införas sanktioner mot dem som bryter mot regeln. Vi har också efterfrågat ytterligare åtgärder på nationell nivå för att stimulera och skapa förutsättningar för att öka och fördjupa olika former för samverkan mellan offentliga aktörer – stat, landsting, regioner och kommuner – och privata aktörer. Det är bl.a. viktigt att konstnärerna kommer in tidigt i plan- och byggprocesserna för att projekten ska vara hållbara ekonomiskt, tekniskt och konstnärligt.

Jag välkomnar därför att regeringen nu för fram att enprocentregeln har haft stor betydelse för konstnärers medverkan och konstens plats i utformningen av offentliga miljöer och att Statens konstråd bör ges i uppdrag att, i samarbete med statliga fastighetsförvaltare, utarbeta ett metodstöd kring tillämpningen av enprocentregeln när staten bygger. Vi delar helt regeringens bedömning att det är avgörande att staten själv tillämpar regeln för att kunna agera som en förebild.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2017/18:110 Politik för gestaltad livsmiljö:

1. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om införande av ett nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken (avsnitt 5).
2. Riksdagen upphäver nuvarande mål för en statlig politik för arkitektur, formgivning och design.

Följdmotionerna

2017/18:3995 av Olof Lavesson m.fl. (M, KD, C, L):

Riksdagen godkänner vad som föreslås i motionen om ett nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken.

2017/18:4000 av Aron Emilsson m.fl. (SD):

1. Riksdagen avslår proposition 2017/18:110 Politik för gestaltad livsmiljö.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur svenska medborgare kan få ökat inflytande över sin gemensamma offentliga miljö, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka kommunernas kulturmiljökompetens och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över möjligheterna att genom lag ålägga kommunerna att tillsätta ett skönhetsråd och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Boverket övergripande uppföljnings- och samordningsansvar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta kommunala arkitekturprogram och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en riksarkitektenhet bör införas hos Boverket och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vilka direktiv som krävs för att enprocentsregeln ska kunna tillämpas bättre och tillkännager detta för regeringen.

Motion från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:3070 av Olof Lavesson m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur arkitektur, konst och kultur bättre kan tas till vara i det offentliga rummet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statens roll som föregångare i utsmyckning av det offentliga rummet och tillkännager detta för regeringen.